

BRILLIANT BY DESIGN

KORTÁRS CSEH ÜVEG ÉS PORCELÁN

CSEHORSZÁG, ÜVEG ÉS PORCELÁN: MÁGIKUS EGYSÉGBEN

A Cseh Köztársaság joggal büszke üveg- és porcelániparára. A kelták már az ókorban különleges üvegszereket készítettek a területén. A cseh üveg és porcelán fénykora a 18. században jött el, amikor a cseh műhelyek és manufaktúrák termékeit világszerte sikeresen értékesítették.

A cseh termelés mindig kitűnt tökéletes kézműves technikájával, változatos formáival és a külföldi piac igényeinek messzemenő ismeretével. Fontos szerepet kap ebben a jól kidolgozott közép- és felsőfokú szakképzés több mint 150 évre visszatekintő múltja. Ezenkívül nem feledkezhetünk meg azokról a kiemelkedő személyiségekről sem, akik a cseh üveg és porcelán történetében mindvégig jelen voltak. Kiállításunk napjaink cseh cégeinek különleges darabjait veszi sorra. Célja, hogy az elmúlt 100 év sikeres és időtálló alkotásainak bemutatásával érzékeltesse az üveg- és porcelángyártás töretlen fejlődési ívét.

A cseh üvegművesek a 19. század közepe óta a világ minden táján kiállítanak és egyetemi képzettségű művészekkel terveztetnek. Napjainkban a művészek és tervezők munkája a gyártási folyamat aktív részét képezi. A cseh üveg- és porcelántermékeket világszerte nagyrabecsülik, részben annak is köszönhetően, hogy a tervezők munkája folyamatosan a technikai megvalósíthatóság határát feszegeti.

Csehország, üveg és porcelán – mágikus egységük már több mint három évszázada tart. Éppen ilyen régóta igyekeznek megmutatni a konkurencia – úgy tűnik, sikertelenül –, hogy miért ilyen hatásos ez a kapcsolat.

Petr Nový, kurátor

ÜVEG- ÉS ÉKSZERMÚZEUM

A Jablonec nad Nisou-i üveg- és ékszermúzeum az egyetlen olyan múzeum Csehországban, amely kifejezetten üveg és egyedi ékszerek bemutatására szakosodott. Gyűjteményének egyedi jellege folytán 2003 óta a cseh Kulturális Minisztérium működteti. A múzeum állandó kiállításán régebbi korokból származó és kortárs üvegtárgyakat, illetve egyedi ékszereket egyaránt megtekinthetünk. Míg a hét évszázadot átfogó üvegyűjteménye országos szinten, addig ékszergyűjteménye világszinten is a legnagyobb. Tematikus kiállításaihoz a múzeum többnyelvű szakmai publikációkat készít, ezenkívül számos céggel, személlyel, szakmai- és érdekcsoporttal működik együtt Csehországban és külföldön egyaránt.

CSEH CENTRUMOK

A Cseh Centrumok a cseh Külügyminisztérium ügynökségei, melyeknek feladata Csehország külföldi népszerűsítése, a cseh kultúra legjavának nemzetközi porondon való bemutatása. A Cseh Centrumok hálózata 3 kontinens 21 nagyvárosában működik.

HI TECH CRYSTAL

Az ipari kiállítások és nagyvásárok mindig képesek voltak olyan tárgyakkal ellátni a cseh üvegipari cégeket, amelyek aztán a kiállító bizottság és – ami még fontosabb – a vásárlók figyelmét is felkeltették. A cseh üveg- és porcelángyártás természetesen az első, 1851-ben Londonban megrendezett viláskiállításról sem hiányozhatott. A 20. század második felében új cégek vitték tovább elődeik kiváló hírnevét. Ezek egyike a Kyjov-i Sklárný Moravia üvegyár, melynek Václav Cigler (*1929) tervezett egy egyszerűségében nagyszerű pohárcsaládot. Sikeres együttműködésük bizonyítéka az 1967-es montreali viláskiállításán elnyert első díj. Napjainkban a BOMMA márka viszi tovább a formatervezett cseh poharak 150 éves hagyományát. Ennek nagyszerű példája a František Vízner (1936-2011) által tervezett csiszolt kristály pohárcsalád, amely ma a nagynevű Museum of Arts and Design állandó kiállításának részét képezi New Yorkban.

AUTOMATIZÁLT DESIGN AUTOMATION DESIGN

A 20. század második felében számos kiváló tervezőt alkalmaztak a cseh üvegyárak. A kézműves előállítás megőrzése mellett szükségessé vált az automatizáltan

BRILLIANT BY DESIGN

KORTÁRS CSEH ÜVEG ÉS PORCELÁN

gyártható termékek tervezése is. Nagyszerűen birkózott meg ezzel a feladattal Pavel Hlava (1924-2003), aki a freestyle üvegművészetben is remekelt. A hetvenes évek kezdetétől fogva számos pohárszettet tervezett a Nový Bor-i székhelyű Crystalex cég automatizált gyártósorára. Az általa tervezett formák az esztétikát és a vásárlókat egyaránt rabul ejtették. A Crystalex a mai napig hatékonyan működik együtt képzőművészekkel a mintázásban. Ennek remek példája a Jiří Pelcl (*1950) által tervezett Vicenza készlet, amely elnyerte a Czech Grand Design díjat.

FORDULÓPONT TURNING POINT

A cseh üvegyárok már a 19. század óta kínálnak ólomüvegből készült termékeket, ezek stílusa viszont sokáig nagyon konzervatív volt. Az 1930-as években Ludvika Smrčkovánek (1903-1991) sikerült új szintet hozni a cseh ólomüvegyártásba, és ezáltal újra művészi rangra emelni azt. A Nižbor-i Rückl üvegyár számára készített tervei nemcsak anyagi értelemben voltak sikeresek, hanem sok díjat is nyertek, köztük az 1935-ös brüsszeli világkiállítás nagydíját. Tervezői hagyatékát Martin Fait (*1968), a Crystalite Bohemia cég fő tervezője és igazgatója viszi tovább. A hagyományos ólomüveg helyett Fait alkotásai már a Crystalin nevű modern, ökológiailag is tiszta olvasztott üvegkeverékből készülnek.

JELENLÉVŐ HAGYOMÁNY THE PRESENT TRADITION

Az 1873. évi bécsi világkiállításon a Lobmeyr cég poharai nyűgözték le a világot. A tervek többsége bécsi művészekről származott, amelyeket azonban cseh üvegyári munkások cseh üvegből valósítottak meg. A Lobmeyr az elérhető luxus színvonalává vált, és egyik kiállítói díjat a másik után söpörte be. Nem csak elegáns designját értékelték, hanem tökéletesen megmunkált és edzett üvegét is. A 20. század elején Lobmeyr számára kezdtek tervezni a Wiener Werkstätte mozgalom művészei is, élükön a morvaországi születésű Josef Hoffmannal (1870-1956).

A 20. század végén a Moravské sklárny Květná emelte újra művészi rangra a pohárgyártást. E cég számára tervezte az – 1990-ben Michal Froněk (*1966) és Jiří Němeček (*1963) által alapított – Olgoj Chorchoj stúdió a Mr. Egg pohárcsaládot, amely 2006-ban az Ambiente vásáron elnyerte a Design Plus díjat. A květná üvegyár jelenleg a Crystalite Bohemia vállalat része.

HŐÁLLÓ ÜVEG HEAT RESISTANT

Csehországban a huszadik század harmincas éveinek eleje óta gyártnak poharakat és egyéb, otthoni használatra

készült termékeket hőálló üvegből. A speciális PALEX üveganyagot az addig kizárólag laboratóriumi és műszaki üvegre specializálódott, százai Kavalier cég fejlesztette ki. 1958-ban az üvegyár levédette a SIMAX hőálló üveget. Húsz évvel később ebből az üveganyagból sorozatgyártásra tervezett Adolf Matura (1929-1979) formatervező egy kancsót, amely a cseh üvegyártás kereskedelmi szempontból legsikeresebb termékei közé tartozik, hiszen a mai napig gyártják és exportálják a világ minden részére. Matura kancsójának – és a kortárs cseh formatervezőkkel szempontról legsikeresebb termékei közé tartozik, hiszen a mai napig gyártják és exportálják a világ minden részére. Matura kancsójának – és a kortárs cseh formatervezőkkel való együttműködésnek – köszönhetően a Kavalier cég ma nemcsak a laboratóriumi és műszaki üveg miatt tartozik az elismert gyártók közé, hanem a háztartásokba szánt üvegtermékei miatt is. A speciális százai üveganyag színes választékából ugyanakkor egyedi művészi darabokat is készítettek és készítenek.

KRISTÁLY MINDENNEK FELETT NOTHING BUT CRYSTAL

A Karlovy Vary-i Moser üvegyipari cég már 1857-es megalapítása óta a luxus kézműves üveg termékekre specializálódott. Neve az egész világon egyet jelent a cseh minőségi üveggel. Pohárcsaládjait és üvegből készült használati és dísz tárgyait uralkodók, elnökök és hírességek birtokolják. Ez a cég nem csak a hibátlan technikai megvalósításra törekedett a kezdetektől fogva, hanem

BRILLIANT BY DESIGN

KORTÁRS CSEH ÜVEG ÉS PORCELÁN

a termelés magas esztétikai értékére is. Létezése során számos tervezővel működött együtt sikeresen, és ma is ezt a trendet követi.

A Moser már a 20. század ötvenes éveiben megvalósította a cseh művészi üveg nesztorának, René Roubíčeknek (*1922) a terveit. Az üvegyár nemrégiben megújította a vele való együttműködést. Ennek eredménye több mint tíz egyedülálló plasztika, tál és váza, amelyekben Roubíček képes volt összekötni a szabad és az alkalmazott művészet látszólag összeköthetetlen világait.

TÜKRÖZŐDÉS

REFLECTION

A cseh üvegyipar nemcsak egyediséget kínál a kezdetektől fogva, hanem a típusok, formák és minták elképesztő változatosságát is. Nehéz lenne olyan alapanyagot vagy technikát találnunk, amely ne kerülne itt felhasználásra. 1860 körül ezüstözött üvegből kezdtek használati tárgyakat készíteni Csehországban, amelyeket gyakran színes festéssel vagy véséssel díszítettek. Az egykor viruló irányzat a 20. században sokat veszített népszerűségéből. Csupán az utóbbi években jelent meg néhány, ezüstözött üvegből készült műalkotás és design termék – többek között a Verreum kínálatában. A nagy nevű cseh designerekkel és világhírű tervezőkkel egyaránt együttműködő vállalat munkatársai közé tartozik a kortárs design ikonja, Arik Levy (*1963) is.

ÜVEGFÚVÓ ÁLMOK

BLOWPIPE DREAMS

Az üvegfúvó pipával való munka mindig is a cseh üvegyári munkások erősségei közé tartozott. Készségeik, merészségük és kreativitásuk nélkül a tervezők elképzelései gyakran a tervezőasztalon maradnának. Az Ajeto üvegyár a Nový Bor melletti Lindavában, élén az üvegyipari mester Petr Novotnýval (*1952) 1994 óta valósítja meg a formatervezők álmait. Saját tervezésű kínálata mellett a megrendelésre történő üvegyártásban jeleskedik, gyakran egyedülálló technológiai folyamatok felhasználásával. Az üvegyár elégedett ügyfelei közé tartozik egy sor cseh és külföldi vállalat, illetve üvegművész.

ÚJ UTAK

NEW WAYS

Az innováció sosem csak üres frázis volt a cseh üvegyiparban. A világszerte elterjedt olvasztott üveg plasztika egy olyan cseh találmány, amelyet a Stanislav Libenský – Jaroslava Brychtová páros fejlesztett művészi szintre a 20. század második felében. Ezt a technikát már a nyolcvanas évektől alkalmazni kezdték a francia, német, amerikai, illetve japán művészek is. Csehország ezzel gyártási és képzőművészeti szempontból is hozzájárult a világ kulturális

gazdagságához. Ezt a hagyományt a Železný Brodhoz közel található Pelechov-i Lhotský olvasztott üveg stúdió viszi tovább. A világ minden tájáról érkezett képzőművészek apró és nagy méretű alkotásait egyaránt megvalósítják itt. Az üvegművész Zdeněk Lhotský által vezetett stúdió legújabbban egy speciális, VitruCELL nevű öntőformában történő üvegolvasztási eljárást fejlesztett ki. A pelechovi cég a – speciális igények kielégítése mellett – saját, hagyományos és nem hagyományos üvegyipari technikával készült eredeti design termékek sorát is kínálja.

KÉK-FEHÉR ELEGANCIA

BLUE-WHITE ELEGANCE

A Teplice melletti Dubíban már 1885 óta gyártják a híres kék hagymamintás cseh porcelánt, amelyből ma a Český porcelán cég mintegy 660 formát kínál. A társaság azonban nemcsak a hagyományos mintákra támaszkodik, hanem folyamatosan keresi az új technológiai és formai megoldásokat is. A vadonatúj, hét színű hagymamintás Nature készlet mellett rengeteg díjnyertes alkotást gyártanak itt, többek között Jiří Pelcl (*1950) Bohemia szállodai porcelánszettjét vagy a Triplex kávé készletet. A Český porcelán cég emellett már 23 éve szervez nemzetközi szimpóziumokat Dubíban, amelyre a világ minden részéből érkeznek képzőművészek.

BRILLIANT BY DESIGN

KORTÁRS CSEH ÜVEG ÉS PORCELÁN

FUNKCIÓ ÉS DESIGN

FUNCTION AND DESIGN

Csehország területén 1792-ben jött létre az első porcelángyár. A gyártás központjává hamarosan Nyugat-Csehország vált. Itt található az ország jelenlegi legnagyobb porcelángyártója, a Thun 1794 a.s. vállalat a Karlovy Vary melletti Nová Roléban. A cég egy speciális típusú kemény porcelánra szakosodott, amelyből szállodai és otthoni használatra, valamint nagy nemzetközi láncok egyedi megrendelésére egyaránt gyártanak készleteket. A legkedveltebb és legkeresettebb cikkeik közé tartoznak a letisztult vonalvezetésű FUTURE, illetve a TOM elnevezésű készletek Jiří Laštovička műhelyéből, aki egyúttal a Thun 1794 a.s. dekorjainak jelentős részét is tervezi. A vállalat hagyományos választékát rendszeresen új, modern tervekkel bővíti, amelyeket többek között Viktor Chalepa formatervező szolgáltatja, a 2007-es diák formatervezési díj nyertese. Hagyományörzés, funkcionális design, modern esztétika, ez mind jellemző a porcelángyár aktuális kínálatára.

ÁLOM ÉS VÍZIÓ

DREAM AND VISION

A legismertebb, képzőművész által tervezett cseh porcelánszett egy Ladislav Sutnar (1897-1976) által jegyzett asztali készlet a 20. század huszas és harmincas éveinek fordulójáról. Nem valamely nagy porcelángyár, hanem egy, elsősorban a modern design értékesítése és propagálása céljából alapított vállalat, a Krásná Jizba megrendelésére készült. Ez a célkitűzése a mikulovi Studio Pirsc-nek is, amelyet 2005-ben a formatervező Daniel Pirš (*1966) alapított. A stúdió sokatmondó jelmondata: „A porcelán lehet más“. A megrendelésre készült plasztikák és szobrok mellett ezért Mikulovban készülnek még formabontó világítótestek a Lasvit cég számára, építészeti célú kompozíciók és egyedülálló beltéri 3D porcelán-tapéták is. A leleményességnek és az alapanyaghoz való merész viszonyulásnak köszönhetően a stúdió az időfeletti modern műtermi design mintapéldája.